

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 341.174

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.3/01>**Барінов Д.В.**

Національний університет «Львівська політехніка»

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

В статті розглядається публічно-управлінський аспект захисту прав людини у Європейському Союзі. Виходячи з того, що захист прав людини є однією з фундаментальних цінностей Європейського Союзу, в статті акцентовано увагу на тому, що ця сфера залишається надзвичайно актуальною і складною для сучасних публічних управлінських структур. Відзначено, що захист прав людини у Європейському Союзі базується на багаторівневій системі, яка включає інституційні, нормативно-правові та оперативні механізми і спрямована на забезпечення відповідності правових стандартів і практик країн-членів ЄС загальноєвропейським нормам і принципам.

В статті звернено увагу на розгалужену інституційну структуру ЄС, що відповідає за захист прав людини, і визначено основні інституції європейської спільноти. Поряд з інституційним забезпеченням важливу роль у системі захисту прав людини в ЄС відіграє нормативно-правова база. Окремий акцент в статті ставиться на так звані оперативні механізми, які використовує ЄС для ефективного захисту прав людини. Аргументовано, що Європейський Союз демонструє свою прихильність до захисту прав людини через активну законодавчу, інституційну та оперативну діяльність, проте, для підтримання високих стандартів у цій сфері необхідні постійні зусилля та інноваційні підходи, які дозволять ефективно відповідати на виклики сучасного світу.

Розглянуто основні виклики, які існують на даний час у сфері захисту прав людини в Європейському Союзі. Обґрунтовано заходи, які спрямовані на покращення публічно-управлінських дій у сфері захисту прав людини в Європейському Союзі. Підсумовано, що сучасний стан захисту прав людини в ЄС характеризується розвиненою нормативно-правовою базою, ефективними інституційними механізмами та активною протидією сучасним викликам, проте, для подальшого покращення ситуації необхідні постійні зусилля, інноваційні підходи та узгоджена співпраця між країнами-членами, європейськими інституціями та громадянським суспільством. Відмічено, що подальші наукові дослідження в цьому напрямку потрібно скерувати на пошук шляхів удосконалення формування системи правових норм на рівні ЄС, що гарантують захист прав і свобод людини.

Ключові слова: публічно-управлінський аспект, захист прав людини, Європейський Союз, законодавство, правові норми, державне управління.

Постановка проблеми. Захист прав людини є однією з фундаментальних цінностей Європейського Союзу. Від самого початку створення європейського інтеграційного проекту права людини стали наріжним каменем правової системи і політичної діяльності Євросоюзу. Проте, незважаючи на численні досягнення, ця сфера залишається надзвичайно актуальною і складною для сучасних публічних управлінських структур.

Тому важливий акцент при цьому потрібно ставити на достовірне, адекватне і повноцінне публічно-управлінське забезпечення, здатне реалізувати цілісний та комплексний розвиток сис-

теми захисту прав людини на сучасному етапі реалізації євроінтеграційних прагнень та євроінтеграційного вектора української держави. Глибина проблематики даного питання в контексті майбутнього входження України до ЄС актуалізує наукові дослідження у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Захист прав людини в Європейському Союзі є предметом дослідження багатьох науковців. Варто згадати таких вчених як Олещенко В. [1], Орловська І. [2], Рим О. [3], Сай Д. [4], Тимчишин Т. [5] та багато інших, які вивчають питання новітньої політики Європейського Союзу у сфері

соціальних прав та специфіку так званої Європейської опори соціальних прав як орієнтиру соціальної політики України в умовах європейського вектора розвитку, досліджують правові аспекти реалізації Європейським Союзом політики у сфері зайнятості, розглядають соціальні права людини в Європейському Союзі тощо.

Проте питання захисту прав людини є настільки обширним, що потребує постійних наукових досліджень, зокрема, з позиції публічно-управлінського аспекту, особливо зважаючи на трансформації, які відбуваються в сучасному суспільстві. Тому ця потреба зумовила вибір теми даної статті.

Постановка завдання. Мета статті – вивчити особливості публічно-управлінських аспектів захисту прав людини у Європейському Союзі та запропонувати заходи, спрямовані на покращення публічно-управлінських дій у сфері захисту прав людини в Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу. Захист прав людини у Європейському Союзі базується на багаторівневій системі, яка включає інституційні, нормативно-правові та оперативні механізми. Ця система спрямована на забезпечення відповідності правових стандартів і практик країн-членів ЄС загальноєвропейським нормам і принципам.

На даний час Європейський Союз продовжує активно працювати над забезпеченням та захистом прав людини, що є однією з ключових засад його діяльності. Європейська спільнота має міцну правову основу для захисту прав людини, що включає Хартію основних прав Європейського Союзу, яка є обов'язковою для всіх країн-членів. Хартія закріплює основні права і свободи, включаючи гідність, свободу, рівність, солідарність, громадянські права та правосуддя.

Крім того, всі країни-члени ЄС підписали Європейську конвенцію з прав людини, що є ключовим документом Ради Європи. Також Європейський Союз має розгалужену інституційну структуру для захисту прав людини, просуває гендерну рівність та права жінок, зокрема через боротьбу з насильством над жінками, підтримку рівної оплати праці та забезпечення репродуктивних прав. Зупинимось детальніше на основних аспектах захисту прав людини в Євросоюзі.

В першу чергу варто звернути увагу на розгалужену інституційну структуру ЄС, що відповідає за захист прав людини. Основні інституції включають:

1. Європейський Парламент, який забезпечує законодавчу підтримку та контроль за дотриманням прав людини в державах-членах через прийняття резолюцій, звітів та рекомендацій.

2. Європейська Комісія, яка є відповідальною за розробку і впровадження політик, що сприяють захисту прав людини. Комісія також здійснює контроль за дотриманням законодавства Євросоюзу державами-членами.

3. Рада Європейського Союзу, що спільно з Європейським Парламентом приймає законодавчі акти, що стосуються прав людини, та координує політики держав-членів.

4. Суд Європейського Союзу, який забезпечує тлумачення і застосування права європейської спільноти, включаючи питання захисту прав людини. Його рішення мають обов'язкову силу для всіх держав-членів.

Поряд з інституційним забезпеченням важливу роль у системі захисту прав людини відіграє нормативно-правова база. Правова основа захисту прав людини в ЄС включає:

– Загальна декларація прав людини 1948 року [6];

– Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року (відповідно 20.03.1968 р.; 19.10.1973 р.; 23.03.1976 р.) [7];

– Міжнародний пакт про економічні, соціальні, культурні права 1966 року (підписаний Україною 20.03.1968 р.; ратифікований Україною 19.10.1973 р.; вступив у дію для України 3.01.1976 р.) [8];

– Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 року (підписана Україною 16.12.1949 р.; ратифікована Україною 22.07.1954 р.; вступила в дію для України 15.02.1955 р.) [9];

– Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року (вступив у дію 23.03.1976 р.; Україна приєдналася 25.12.1990 р.) [10];

– Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року (підписана Україною 9.12.1995 р.; ратифікована Україною 17.07.1996 р.) [11];

– Регламенти та директиви ЄС – специфічні законодавчі акти, що регулюють різні аспекти прав людини, такі як захист персональних даних (GDPR), недискримінація, права мігрантів тощо.

Широкий спектр прав людини, регламентований у міжнародних нормативних документах, свідчить про увагу Євросоюзу до цих питань. Гармонізація законодавства, посилення інституційної взаємодії, розробка нових стратегій та активна просвітницька діяльність є ключовими напрямками для підвищення ефективності захисту прав людини в ЄС. Забезпечення узгодженості правових норм і практик, адаптація до нових викликів

та залучення громадян до процесу захисту прав людини сприятимуть зміцненню правової системи Союзу.

Окремий акцент при цьому ставиться на соціальних правах людини і громадянина в європейському суспільстві. Для досягнення основних цілей соціальної політики, які включають розвиток людських ресурсів, поліпшення умов життя і праці населення, підвищення рівня зайнятості, зменшення бідності, нерівності та соціальних зловживань, в Європейському Союзі вживаються заходи, які сприяють підтримці конкурентоспроможності економіки та враховують різноманітність національних практик.

Соціальний вимір Європейського Союзу ґрунтується на загальних зобов'язаннях і визначених компетенціях, спрямованих на зближення держав-членів у цій сфері. Соціальна політика Євросоюзу відрізняється розмаїттям інструментів, за допомогою яких його інститути здійснюють гармонізацію соціальної сфери, сприяють розширенню зайнятості і забезпечують гарантії соціального захисту громадян.

Також варто згадати так звані оперативні механізми, які використовує ЄС для ефективного захисту прав людини. Ці механізми включають:

1. Агентство Європейського Союзу з основних прав (FRA), яке збирає та аналізує інформацію про стан прав людини в ЄС, надає рекомендації та проводить просвітницькі заходи.

2. Механізм верховенства права, що включає регулярний моніторинг та звітування про стан верховенства права в державах-членах, що впливає на захист прав людини.

3. Європейська омбудсменка, яка розглядає скарги громадян на порушення їхніх прав з боку інституцій ЄС.

Загалом, можна стверджувати, що Європейський Союз демонструє свою прихильність до захисту прав людини через свою активну законодавчу, інституційну та оперативну діяльність. Проте, для підтримання високих стандартів у цій сфері необхідні постійні зусилля та інноваційні підходи, які дозволять ефективно відповідати на виклики сучасного світу.

На даний час у сфері захисту прав людини в ЄС існують такі основні виклики, пов'язані з декількома аспектами:

1. Гармонізація правових стандартів. Кожна країна-член ЄС має власну правову систему та історичні традиції в сфері захисту прав людини. Це створює труднощі у гармонізації національного законодавства з загальноєвропейськими

стандартами, закріпленими в Хартії основних прав Європейського Союзу та інших правових актах.

2. Політичні та соціальні виклики. Зростання популістських та націоналістичних рухів у багатьох країнах Європейського Союзу, які ставлять під сумнів універсальні права людини, що створює додатковий тиск на права людини. Ці рухи часто ставлять під сумнів універсальність прав людини, що може призводити до дискримінаційних політик та практик.

3. Міграційна криза. Велика кількість мігрантів та біженців, що прибувають до ЄС, створює додаткове навантаження на систему захисту прав людини, що вимагає створення ефективних механізмів захисту їхніх прав. Ця проблема ускладнюється різними підходами країн-членів до питання міграції та інтеграції мігрантів.

4. Цифрові права та приватність. Розвиток інформаційних технологій ставить нові виклики перед захистом прав людини, особливо у сфері приватності та свободи вираження. ЄС активно працює над врегулюванням цих питань через прийняття відповідних директив та регламентів, проте технологічні зміни відбуваються швидше, ніж їх нормативне регулювання. Тому розвиток інформаційних технологій вимагає нових підходів до захисту прав на приватність та свободу вираження.

5. Економічні нерівності. Нерівномірний економічний розвиток регіонів всередині ЄС впливає на рівень захисту прав людини. Бідніші регіони часто стикаються з більшими труднощами у забезпеченні соціальних та економічних прав своїх громадян.

Для подолання існуючих викликів та покращення захисту прав людини в ЄС необхідно реалізувати заходи, представлені на рис. 1.

Таким чином, сучасний стан захисту прав людини в ЄС характеризується розвиненою нормативно-правовою базою, ефективними інституційними механізмами та активною протидією сучасним викликам. Проте, для подальшого покращення ситуації необхідні постійні зусилля, інноваційні підходи та узгоджена співпраця між країнами-членами, європейськими інституціями та громадянським суспільством. Тільки так ЄС зможе забезпечити високі стандарти захисту прав людини для всіх своїх громадян. При цьому публічно-управлінський аспект захисту прав людини в ЄС є складним і багатограним процесом, що вимагає постійного вдосконалення та адаптації до нових реалій.

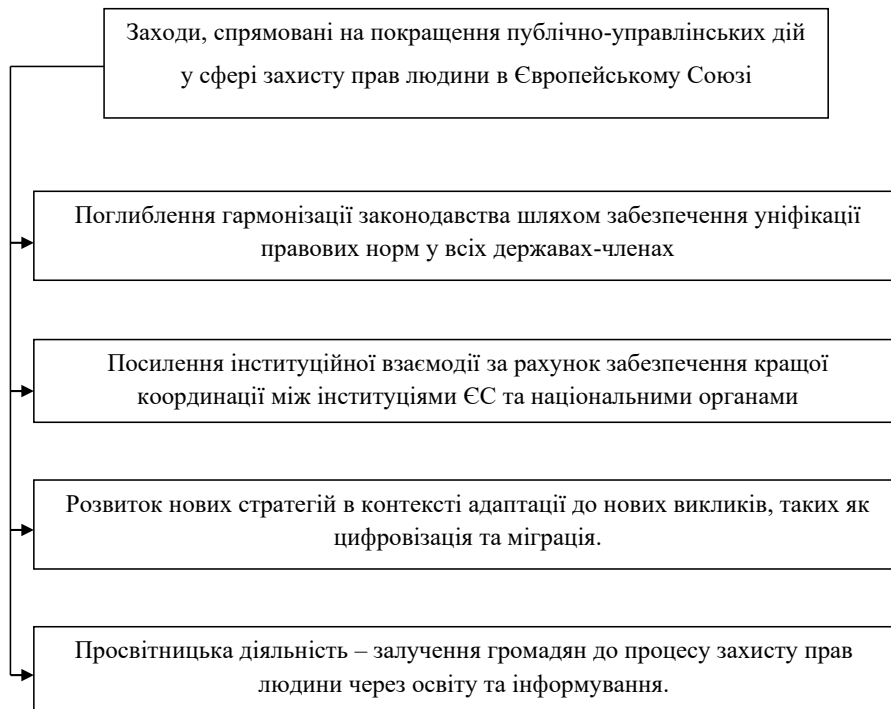

Рис. 1. Заходи, спрямовані на покращення публічно-управлінських дій у сфері захисту прав людини в Європейському Союзі

Джерело: власні узагальнення

Висновки. Отже, захист прав людини в Європейському Союзі є фундаментальною цінністю, яка впливає на всі аспекти його діяльності. Інституційна структура, нормативно-правова база та оперативні механізми ЄС спрямовані на забезпечення високих стандартів прав людини для всіх громадян та резидентів Союзу. Проте існуючі виклики, такі як різноманітність правових систем держав-членів, політична нестабільність, міграційні потоки та цифрові загрози, потребують постійної уваги та вдосконалення механізмів захисту.

Публічно-управлінський аспект захисту прав людини в Європейському Союзі включає широ-

кий спектр завдань, що вимагають комплексного підходу та координації і узгодження дій на різних рівнях управління. Необхідність удосконалення існуючих механізмів та розробки нових управлінських стратегій є важливою передумовою для забезпечення ефективного та результативного захисту прав людини у сучасному Європейському Союзі.

Подальші наукові дослідження потрібно скерувати на пошук шляхів удосконалення формування системи правових норм на рівні ЄС, що гарантують захист прав і свобод людини.

Список літератури:

1. Олещенко В. Новітня політика Європейського Союзу у сфері соціальних прав. *Збірник наукових праць НАДУ*. Випуск 1. 2020. С. 58–64.
2. Орловська І.Г. Європейський стовп соціальних прав як орієнтир соціальної політики України в умовах європейського вектора розвитку. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. Ч. 2. 2022. С. 40–46.
3. Рим О.М. Правові аспекти реалізації Європейським Союзом політики у сфері зайнятості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2019 № 37. С. 154–158.
4. Сай Д.В. Лісабонська угода: нові можливості для соціального розвитку. *Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС? : науково-практична конференція. Тези доповідей*. Миколаїв, 2 грудня 2019 р. ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. 464 с.
5. Тимчишин Т.М. Соціальні права людини в Європейському Союзі. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1/2020. С. 292–295.
6. Загальна декларація прав людини / Права людини в Україні. *Інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-Американського Бюро захисту прав людини*. Випуск 21. Київ, 1998. 455 с.

7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 20.06.2024).

8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права / Права людини в Україні. *Інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-Американського Бюро захисту прав людини*. Випуск 21. Київ, 1998. 455 с.

9. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU48K03U> (дата звернення 20.06.2024).

10. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_086#Text (дата звернення 20.06.2024).

11. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 20.06.2024).

Barinov D.V. PUBLIC ADMINISTRATIVE ASPECT OF HUMAN RIGHTS PROTECTION IN THE EUROPEAN UNION

The article examines the public-management aspect of human rights protection in the European Union. Based on the fact that the protection of human rights is one of the fundamental values of the European Union, the article focuses on the fact that this area remains extremely relevant and difficult for modern public management structures. It was noted that the protection of human rights in the European Union is based on a multi-level system, which includes institutional, regulatory and operational mechanisms and is aimed at ensuring compliance of legal standards and practices of EU member states with common European norms and principles.

The article draws attention to the extensive institutional structure of the EU, which is responsible for the protection of human rights, and defines the main institutions of the European community. Along with institutional support, the legal framework plays an important role in the human rights protection system in the EU. The article places special emphasis on the so-called operational mechanisms used by the EU to effectively protect human rights. It is argued that the European Union demonstrates its commitment to the protection of human rights through active legislative, institutional and operational activities, however, in order to maintain high standards in this area, constant efforts and innovative approaches are necessary, which will allow to effectively respond to the challenges of the modern world.

The main challenges that currently exist in the field of human rights protection in the European Union are considered. Measures aimed at improving public management actions in the field of human rights protection in the European Union are substantiated. It is summarized that the current state of human rights protection in the EU is characterized by a developed legal framework, effective institutional mechanisms and active resistance to modern challenges, however, to further improve the situation, constant efforts, innovative approaches and coordinated cooperation between member states, European institutions and civil society are necessary. It was noted that further scientific research in this direction should be directed to the search for ways to improve the formation of the system of legal norms at the EU level, which guarantee the protection of human rights and freedoms.

Key words: public management aspect, protection of human rights, European Union, legislation, legal norms, public administration.